

Naturvetarnas yttrande avseende remiss *Innovationsstödjande verksamhet vid universitet och högskolor. Kartläggning, analys och förslag till förbättringar – slutbetänkande (SOU 2012:41)*

Generella kommentarer

Uppdraget till Innovationsstödsutredningen var att undersöka förutsättningarna för innovationsstödjande verksamhet vid svenska universitet och högskolor samt ge förslag på förbättringar. Genom att skapa såväl som sprida ny kunskap är lärosätena viktiga aktörer i det svenska innovationssystemet: med rätt möjligheter kan de bidra till att fler idéer omvandlas till innovationer. Att säkerställa att det finns goda förutsättningar för universiteten/högskolorna att realisera sin fulla potential är därför av central betydelse. Naturvetarna uppmuntrar att systemet ses över.

I vårt svar (bilaga 1) till det delbetänkande som presenterades tidigare i år efterlyste vi ett antal kompletteringar. Förutom en övergripande analys av lärosätenas *sammantagna* förutsättningar att fullgöra innovationsstödsuppdraget saknade vi en beskrivning av vad som utmärker ett bra innovationsstödjande system. Slutbetänkandet tillhandahåller en början till totalanalys men diskussionen om bristerna i nuvarande system hade tjänat på att fördjupas ytterligare. Mer problematiskt är det emellertid att ingen innovationsstödssystemens "best practice" presenteras. Avsaknaden av beskrivning av vad som är nyckelfaktorer i ett optimalt innovationsstödssystem gör det nämligen svårt att bedöma rimligheten i utredarens slutsatser och förslag. Vilka mål ligger till grund för utvärderingen och vad är det slutliga målet med de föreslagna förändringarna? Utredningens brist på helhetsgrepp kan till viss del förklaras av hur uppdraget är formulerat – att analysera och ge förslag på förbättringar av existerande system – men är likväl beklagansvärd. Som konstateras i utredningen är det största hindret för lärosätenas innovationsstödjande verksamhet nämligen att både mandat och strukturer saknas. Givet universitetens potentiella betydelse i innovationssystemet är det synd att utredningen inte på basis av denna slutsats tolkat uppdraget något vidare. En diskussion om hur ett system som skapar bästa möjliga förutsättningar för lärosätena att fullgöra sitt uppdrag hade varit ytterst värdefullt. I ovan nämnda remissvar pekar vi på de faktorer vi menar är särskilt betydelsefulla. Nedan följer våra synpunkter på några av utredningens specifika förslag.

Synpunkter på specifika förslag

Att det finns en klar och tydlig definition av vad det som brukar kallas den tredje uppgiften är av central betydelse. Definitionen stipulerar vad som *ska* göras respektive *kan* göras. Naturvetarna

delar utredningens bedömning att nuvarande beskrivning är bristfällig och tillstyrker förslagen (C) och (A) om att det bör preciseras och formuleras om. Begreppet "nyttgörande" bör ges en vidare betydelse än idag; nytta låter sig inte mätas enbart i termer av konkreta projektresultat. Vi instämmer i att det vore bra om lärosätena hade ett tydligt ansvar att informera om möjligheter till kommersialisering och entreprenörskap. Vi vill dock understryka att medverkan i dessa processer bör vara en möjlighet; inte en skyldighet.

Naturvetarna är tveksamma till förslagen (I) och (J) om att ålägga universiteten att utöka utbudet av innovations- och entreprenörskunskap samt spetsutbildningar i nyttgörande av forskning. Att studenterna har möjlighet att välja till dessa ämnen är bra men planeringen av utbildningens innehåll måste alltid göras med utgångspunkt i de grundläggande kunskapsmålen. Av samma anledning är vi kritiska till idén (K) om att utbildningen ska göra studenter i allmänhet och forskarstuderande i synnerhet förberedda att driva egna företag. Universitetens kärnuppgift är och bör förbli att tillhandahålla akademisk utbildning av hög kvalitet – *inte* kunskaper i företagande.

Vi uppmuntrar förslaget (S) om att förbättra incitamenten för högskolans anställda att vara aktiva i det innovationsstödjande arbetet, men vill varna för lösningen att endast komplettera det befintliga meriteringssystemet med ännu en faktor. Dagens system för anställning och meritering är så bristfälligt utformat att vi riskerar att missa de största talangerna. Naturvetarna anser därför att det behöver ses över. Hur ett nytt system bör utformas måste analyseras noggrant, men framgångrika insatser för innovationsfrämjande är en (men inte den enda eller tyngst vägande) faktor som bör styra beslut om anställning, befordran och lönutveckling. Högkvalitativ forskning och innovationer förutsätter att det finns kompetenta forskare och lärare.

Förslaget (V) om att lärosätena själva bör få i uppdrag att utarbeta strategier för förvaltning av immateriella rättigheter är i grunden bra men förutsätter att det finns en tydlig definition av vad begreppet avser. Vad som faller innanför ramarna för immateriella rättigheter kan inte avgöras av de enskilda lärosätena utan måste naturligtvis vara detsamma överallt. Vi uppmanar därför regeringen att nogsamt överväga förslaget (V).

Som både uppdraget till och utredningen i sig antyder så finns det idag ett flertal brister i hur lärosätenas innovationsstödjande verksamheter följs upp och utvärderas. Detta är problematiskt. Naturvetarna vill därför betona angelägenheten i att förslaget (T) om att förbättra uppföljningen av detta arbete realiserar. Inte minst bör effekterna av de i utredningen föreslagna förändringarna, i det fall de genomförs, nogsamt utvärderas.

Avslutande kommentarer

Regeringen presenterade nyligen en ny Innovationsstrategi för Sverige. Strategin tecknar med breda penseldragen de övergripande målen för svensk innovationspolitik men *hur* dessa ska uppnås nämns endast i mycket begränsad utsträckning. Perspektivet i Innovationsstödsutredningen är det motsatta: helhetsbilden har valts bort till förmån för verksamheternas detaljer. Utredningen innehåller med andra ord de konkreta åtgärdsförslag som strategin saknar och strategin tillhandahåller de målbeskrivningar som inte finns med i utredningen. Givet detta är det mycket beklagligt att de två dokumenten inte alls kopplas samman. För samtidigt som förutsättningarna för universitet/högskolor att stödja forskare och studenters nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap i Innovationsstrategin

beskrivs som en nyckelåtgärd för att förbättra det svenska innovationsklimatet lyser hänvisningar till Innovationsstödsutredningen med sin frånvaro. *Om* regeringen verkligen tillmäter innovationspolitiken så stor betydelse som Innovationsstrategin ger sken av och om universiteten har en så viktig roll att spela som Innovationsstödsutredningen hävdar torde det finnas en självklar länk dokumenten emellan. Åtgärder måste kopplas till övergripande mål och mål måste åtföljas av åtgärder.

Med vänlig hälsning,
Naturvetarna

Helena Nicklasson
Förbundsdirektör

Sofie Andersson
Utredare forsknings- och utbildningspolitik
sofie.andersson@naturvetarna.se

Bilaga 1:

REMISSVAR (U2012/2313/F)

Delrapporten Stödsystem för hantering av innovationer och immateriella tillgångar vid universitet och högskolor

Naturvetarna har beretts möjlighet att ge synpunkter på delrapporten *Stödsystem för hantering av innovationer och immateriella tillgångar vid universitet och högskolor*.

När regeringen i förra forskningspropositionen lanserade en ny modell för hanteringen av innovationer vid svenska universitet och högskolor var syftet att stärka arbetet för forskningens nyttiggörande. Det är en lovvärd ambition. Betydelsen av att svensk forskning utvecklas och kommer samhället till del kan knappast överskattas. Forskning lägger grunden för samhällsutveckling och bidrar till starkare konkurrenskraft. Universitet och högskolor har en nyckelposition i sin egenskap av att vara startpunkten för mycket forskning. Att de fullgör den s.k. tredje uppgiften – samverkan med övriga samhället och nyttiggörandet av forskning – är därför oerhört viktigt. Naturvetarna tror i likhet med regeringen att det krävs incitament och finansiering såväl som fungerande strukturer för att kunskapsöverföringen mellan akademi och näringsliv ska fungera och för att forskningsbaserade innovationer ska uppstå och utvecklas. Forskningspropositionen antydde emellertid en inriktning mot ett mer sammanhållet innovationsstödsystem än vad som i praktiken kommit att utvecklas.

Naturvetarna uppmuntrar av denna anledning att en särskild utredare fått i uppdrag att kartlägga hur mycket och i vilka former innovationsstödjande arbete bedrivs idag samt att komma med förslag till förbättringar. Vi ifrågasätter dock att direktivet enbart tycks ge utredaren mandat att föreslå förändringar inom ramen för nu existerande strukturer. De brister som finns idag – bland vilka framförallt avsaknaden av en tydlig definition av lärosätenas roll bör nämnas – gör det rimligt att anta att systemet behöver kompletteras. Vi hoppas därför att den slutliga rapporten inkluderar en diskussion kring hur det innovationsstödjande arbetet bör organiseras för att fungera så bra som möjligt. Naturvetarna vill gärna bidra till denna analys och välkomnar möjligheten att ge synpunkter på rapportens förslag.

Naturvetarna ställer sig emellertid frågande till att en ännu så ofärdig utredning skickas på remiss. Den grundläggande analys som explicit efterfrågas i uppdraget genomförs bara i mycket begränsad omfattning och frågan om immateriella rättigheter – också den en viktig del av utredarens uppdrag – behandlas knappt alls. Resultatet är att de förslag till åtgärder som presenteras framstår som godtyckligt utvalda och dåligt underbyggda. Detta tillsammans med bristen på diskussion om konsekvenser av förändringarna gör det mycket svårt att ta ställning till förslagets rimlighet såväl som eventuella effekter. Naturvetarna förutsätter därför att den övergripande analys som utredaren har i uppdrag att genomföra presenteras i den slutliga versionen av delrapporten. Vi förutsätter också att även förslagen till åtgärder grundar sig på en analys av *vad som utgör ett framgångsrikt innovationsstödjande arbete*.

Givet rapportens ofullständighet har vi valt betrakta den som ett utkast. Istället för att gå in i på specifika beskrivningar eller förslag lyfter vi här fram några aspekter som vi anser är av särskilt avgörande för innovationsstödsystemet.

Syftet med innovationsstödsystemet

Bedömningen av hur innovationer och immateriella tillgångar ska hanteras vid universitet och högskolor måste baseras på vad som är lärosätenas primära uppgift: att bedriva forskning och undervisning. Lärosätena bidrar i första hand till samhällsutvecklingen genom att generera ny kunskap och att utbilda kritiskt tänkande individer. I ett andra steg ska lärosätena också verka för att nya upptäckter nyttiggörs. Syftet med innovationsstödsystemet är att skapa så goda förutsättningar som möjligt för både lärosätena och enskilda forskare att fullgöra detta mål. Ett stort ansvar åligger oundvikligen lärosätena själva, men de varken kan eller bör uppfylla alla uppgifter och/eller behov. Naturvetarna är övertygade om att ett välfungerande samspel mellan akademi och näringsliv förutsätter en helhetssyn på forskning och utbildning, omfattande näringspolitiken såväl som forsknings- och utbildningspolitiken. Vi tror också att det är viktigt att det finns ett sammanhållet system med ett regelverk som definierar villkoren för att etablera och driva forskningsbaserade företag från idé fram till produktion/marknad.

Lärosätenas roll och ansvar

En av delrapportens viktigaste slutsatser är att det behövs en tydligare definition av lärosätenas uppgift och roll. Naturvetarna delar denna bedömning. Det måste vara tydligt vad som åligger lärosätena respektive andra aktörer som regionen, staten, innovationskontoren m.fl. Det är också viktigt att ansvarsfördelningen görs med ledning av ändamålsenlighet respektive resurseffektivitet. Det är självklart att den aktör som besitter mest kunskap och kompetens inom ett givet område också ges ansvar för det. Exempelvis är det mer rationellt att låta innovationskontoren bistå med sin expertis och verktyg om hur man bäst tar vara på och vidareutveckla goda idéer, snarare än att som utredaren föreslår ålägga lärosätena ett större ansvar att tillhandahålla utbildning i företagande etc.

Ett innovationsfrämjande system

Naturvetarna vill peka på nedanstående faktorer som särskilt relevanta att beakta i utformningen av innovationsstödsystemet:

- För att svenska universitet och högskolor ska bli bättre innovatörer måste betydelsen av kommunicerandet och nyttiggörandet av forskning uppvärderas. Dagens akademiska meriteringssystem motarbetar snarare än premierar samverkan mellan akademien och andra verksamheter. Detta innebär att det saknas incitament för forskare att satsa på nyttiggörande. För den forskare som satsar på en akademisk karriär är valet mellan nyttiggörande respektive publicering i vetenskapliga tidskrifter idag enkelt. För att skapa drivkrafter som lockar även de forskare som vill stanna inom akademien att satsa på den tredje uppgiften bör lärosätena ges ett tydligt uppdrag att bedriva innovationsfrämjande arbete. De lärosäten som är framgångsrika innovationsstöttare bör premieras.
- Det bör finnas ett basanslag för satsningar på nyttiggörande.
- För att systemet ska bli så effektivt och ändamålsenligt som möjligt måste ansvarsfördelningen förtydligas. Den aktör som är mest lämpad för en given uppgift bör också vara den som ansvarar för dess fullgörande. Detta implicerar att det inte nödvändigtvis måste vara forskaren själv som behöver nyttiggöra sin forskning. Det centrala är snarare att

det finns uppsökande verksamhet och system som både kan fånga upp och stötta den forskare eller forskning som har potential för nyttiggörande.

- Nya idéer uppstår ofta i möten med andra människor och verksamheter. Hur mycket forskare rör sig och samarbetar över olika typer av gränser – mellan länder, lärosäten, verksamheter, discipliner – är således oerhört betydelsefullt. Forskningspolitiken måste uppmuntra och underlätta mobilitet och samverkan, bl.a. genom att erbjuda incitament för forskare såväl som lärosäten och företag att satsa på samverkan. Man bör också arbeta för att utveckla nya former av samverkan genom delade tjänster, utbyten etc. Det ekonomiska överskott som finns på många lärosäten idag skulle exempelvis kunna användas till att "hyra" in framstående gästprofessorer från andra länder. Man bör även överväga att belöna de lärosäten som är framgångsrika i arbetet med att underlätta forskarutbyten, t.ex. genom att låta förekomsten av gästprofessorer vara en parameter som ligger till grund för resurstilldelningen till universitet och högskolor.
- För att garantera att de idéer som har potential att nyttiggöras/kommersialiseras inte faller mellan stolarna bör ett stödsystem för lovande forskare/forskning inrättas. Ett möjligt verktyg för att fånga upp potentiellt värdefulla idéer kan vara uppsökande verksamhet.

Avslutande kommentarer

Naturvetarna vill slutligen betona att frågan om hur vi bäst arbetar för att stötta innovationer måste utgå från ett helhetsperspektiv. Hur väl vi lyckas med nyttiggörandet av lärosätenas forskning handlar i mycket stor utsträckning om hur näringsklimatet (och för vissa branscher även villkoren för att bedriva kliniska studier) ser ut. Om det finns förutsättningar för företagande i tidiga faser med riskvilligt kapital, stödstrukturer, överskådliga regelverk etc. så gynnar detta nyttiggörandet av den akademiska forskningen. Vi måste därför förmå att lägga lovande projekt i kuvös men den övergripande ambitionen bör alltid vara att projekten ska kunna stå på egna ben. Det är anmärkningsvärt och samtidigt symptomatiskt att en av de rekommendationer som ges till regeringen är att genomföra en närmare analys av innovationsstödsystemets många dimensioner. Läser man uppdraget så som det är formulerat i direktiv 2011:102 får man annars intryck av att det är just denna "närmare analys" som utredaren fått i uppgift att genomföra. Vi ser därför med förväntan fram emot den slutliga versionen av delrapporten.

Med vänliga hälsningar,

NATURVETARNA

Helena Nicklasson, förbundsdirektör

Sofie Andersson, utredare forsknings- och utbildningspolitik

sofie.andersson@naturvetarna.se